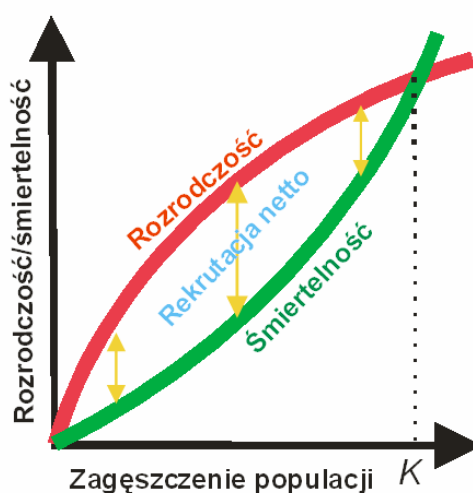

Łowiectwo - eksploatacja populacji

- Cel e.p.
  - uzyskiwanie możliwie największych zbiorów przez długi czas.
  - odzyskanie w postaci plonu jak największej części energii zainwestowanej w eksploatowaną populację, zachowując jednocześnie jej możliwie wysoką produktywność.
  - zbyt intensywne eksploatowanie populacji - długi czas odnowy.

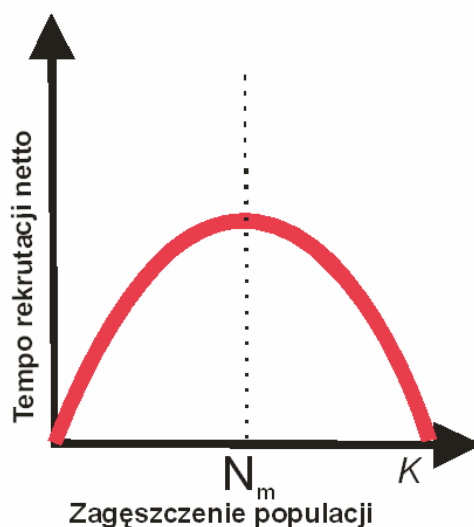
1. Koncepcja największego stałego zbioru (MSY)

- Jedną z koncepcji dających podstawy do optymalizacji eksploatacji populacji jest **koncepcja największego stałego zbioru** (MSY — ang. maximum sustainable yield).

Zmienność rozrodczości i śmiertelności zależnie od zagęszczenia populacji.

- W początkowych etapach wzrostu populacji, gdy jej zagęszczenia są jeszcze niewielkie, rozrodczość jest znacznie większa niż śmiertelność.
- W końcowych etapach wzrostu populacji, kiedy jej zagęszczenie osiąga poziom pojemności środowiska K , śmiertelność wzrasta, a rozrodczość zmniejsza się.
- Różnica między rozrodczością i śmiertelnością określa **tempo rekrutacji netto** (tempo wzrostu populacji).

- Maksymalne tempo rekrutacji netto jest więc osiągane przy pewnej liczebności populacji, którą możemy określić jako N_m jest to liczebność, przy której eksploatacja populacji pozwala na uzyskanie największych stałych zbiorów.
- Przedstawiony wyżej model ustalania wielkości zbioru na podstawie określania tempa rekrutacji netto nazywany bywa **modelem pozyskiwania nadmiaru** (ang. surplus yield approach).

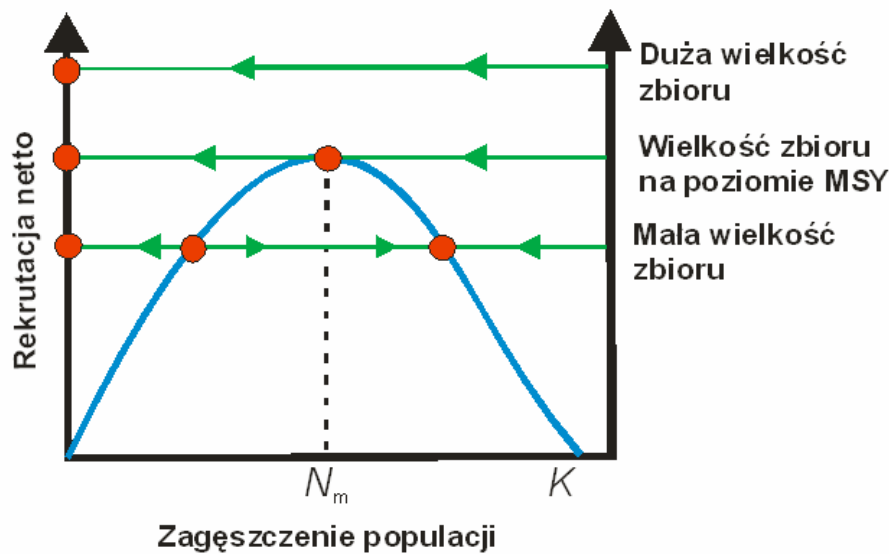
Koncepcja największego stałego zbioru ma szereg wad:

- zakłada stałość warunków środowiska,
- niezmiennie tempo rekrutacji;
- nie bierze pod uwagę struktury wiekowej eksploatowanej populacji,
- nie uwzględnia więc rozrodczości i śmiertelności zależnych od wieku;
- dane rzeczywiste konieczne do ustalenia krzywej rekrutacji są na ogół obarczone sporym błędem.

Mimo jednak wszystkich tych wad koncepcja największego stałego zbioru była podstawą planowania w gospodarce łowieckiej, leśnej, połowach ryb i wielorybów.

2. Stała wielkość plonu

- Intensywność eksploatacji populacji może być regulowana przez ograniczanie **wielkości plonu** (liczby pozyskiwanych osobników lub pozyskiwanej biomasy) w określonym czasie.
- Stosując tą metodę można ustalać np. wielkość odstrzału dla myśliwych, wyrażoną na rok lub sezon.
- Stosowanie tej zasady wśród rybaków, pozwala na wyznaczenie z góry pewnej określonej wielkości połowów, a więc na dobre planowanie przyszłych zysków.
- Wielkość połowu jest najkorzystniejsza, jeżeli odpowiada maksymalnej rekrutacji w eksploatowanej populacji (rys. 2a).

Wpływ różnych wielkości połowów na populację. Strzałki wskazują kierunki zmian liczebności populacji dla danej wielkości połowów i zagęszczenia populacji.

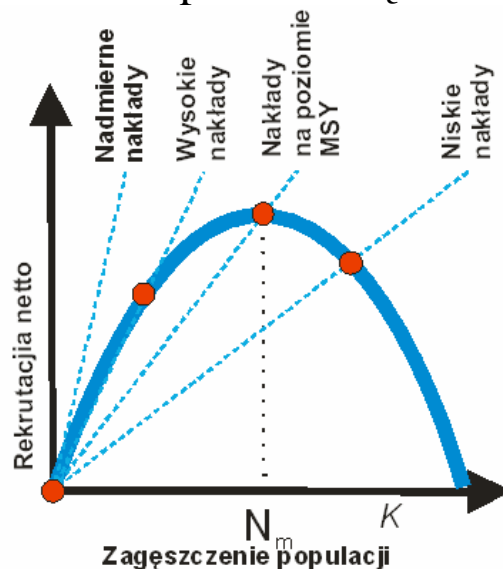
Czerwone kropki wskazują punkty równowagi. Jedyne punkty trwałej równowagi występują, gdy:

- 1) liczebność populacji wynosi zero,
  - 2) wielkość zbiorów jest mała, a zagęszczenie populacji duże;
- Jeśli połowy są utrzymywane na tym właśnie poziomie, eksploatacja jest w całości równoważona przez rekrutację i liczebność populacji eksploatowanej utrzymywana będzie na poziomie N_m
  - Stosowanie tej metody niesie jednak ze sobą pewne ryzyko, gdyż osiągnięta równowaga jest niestabilna.
  - Jeśli liczebność populacji spadnie nieco poniżej poziomu N_m , a wielkość eksploatacji nie zmieni się, liczba osobników zabieranych z populacji nie będzie już równoważona poprzez rekrutację i w efekcie nastąpi zanik populacji eksploatowanej.
  - Zanik populacji nastąpi nawet wówczas, gdy eksploatacja tylko nieznacznie przekroczy rekrutację.
  - Tak więc, by uniknąć ryzyka związanego z przeeksploatowaniem populacji, wielkość połowów musi być zawsze nieco mniejsza niż rekrutacja.

Stała wielkość nakładów (stała intensywność eksploatacji)

- Ryzyko związane ze stosowaniem metody stałej wielkości plonu można zmniejszyć przyjmując zasadę **stałej wielkości nakładów**.
- Jeśli osobniki w nadmiernie eksploatowanej populacji staną się mniej liczne, trudniej będzie je pozyskać (złowić), więc przy tej samej wielkości nakładów połow (plon) będzie odpowiednio mniejszy.

Ryc. wpływ różnej wielkości nakładów na populację eksploatowaną.

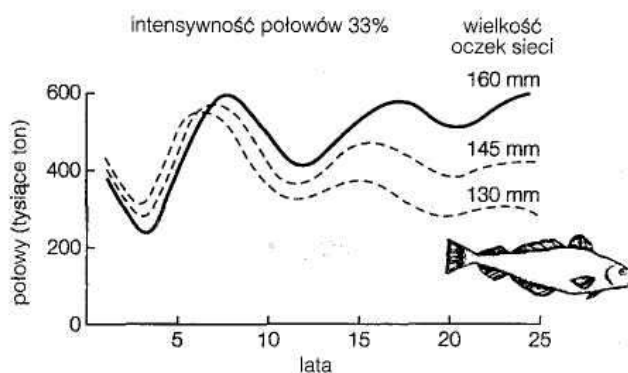
- Czerwone kropki wskazują punkty równowagi. Wszystkie punkty równowagi są stabilne i tylko nadmiernie wysokie nakłady mogą doprowadzić do zaniku populacji eksploatowanej niezależnie od jej liczebności początkowej
- Ze względu na stałość nakładów, wielkość plonu zależy od **liczebności populacji**; zależność tę można przedstawić w postaci prostej o nachyleniu zależnym od wielkości nakładów.
- Optymalne wydają się takie nakłady, które pozwalają na osiągnięcie plonu równego wielkości rekrutacji.
- Jeśli jednak liczebność populacji spadnie do poziomu mniejszego niż N_m , to przy nie zmienionych nakładach plon będzie mniejszy, lecz kontynuowanie eksploatacji nie doprowadzi do zaniku populacji.
- Analogicznie, przy nieco za wysokich nakładach zrównoważone zagęszczenie populacji eksploatowanej ustali się przy liczebności mniejszej niż N_m .
- Taka eksploatacja populacji jest rozrzutna, gdyż większe plony można by osiągnąć przy mniejszych nakładach.
- W istocie, eksploatacja populacji w fazie spadku liczebności jest niekorzystna.
- Dlatego też optymalne są takie nakłady, które pozwalają na osiągnięcie plonu nieco mniejszego od wielkości rekrutacji — gwarantuje to osiągnięcie **największego opłacalnego plonu** (MEY — ang. maximum economic yield).
- Ograniczanie wielkości nakładów stosuje się powszechnie w rybołówstwie i myślistwie —
  - wielkość odstrzału może być ograniczana poprzez limitowanie licencji na posiadanie broni, ilość połowań itp.
  - połowy ryb słodko-wodnych przez zmniejszanie liczby wydawanych kart wędkarskich,
  - zaś połowy ryb morskich poprzez ograniczanie liczby kutrów rybackich.

Zmienność środowiska

- Możliwość trafego określania wielkości plonu z wykorzystaniem modeli wzrostu populacji jest znacznie ograniczana przez zmienność warunków środowiska mogącą mieć istotny wpływ na rozrodczość i śmiertelność w eksploatowanej populacji
- Zmienność środowiska zachodzi w rozmaitych skalach, począwszy od powolnych globalnych zmian klimatu, mogących mieć katastrofalne skutki w skali całej Ziemi, a skończywszy na zmienności lokalnej, mogącej zagrażać istnieniu lokalnych populacji.
- Modele eksploatacji populacji rzadko kiedy pozostawiają „strefę bezpieczeństwa” pozwalającą na uchronienie od zagłady eksploatowanych populacji w razie zaistnienia dodatkowego czynnika w postaci niekorzystnych zmian warunków środowiska.

Modele zmiennych zasobów

- Wadą przedstawionych wyżej modeli pozyskiwania nadmiaru jest to, że nie uwzględniają one struktury wiekowej populacji.
- **Rozrodczość** jak i **śmiertelność** są przecież **zależne od wieku (wielkości) osobników**.
- Modele zmiennych zasobów uwzględniają strukturę wiekową populacji, co jest ich wielką zaletą.
- Pozwalają one analizować rekrutację, rozrodczość i śmiertelność osobników oddzielnie w poszczególnych klasach wieku.
- W przypadku eksploatacji populacji łatwo jest kontrolować wielkość pozyskiwanych osobników, stosując w tym celu odpowiednie regulacje dotyczące np. wielkości oczek w sieciach rybackich (większe oczka pozwalają młodym osobnikom na ucieczkę z sieci).

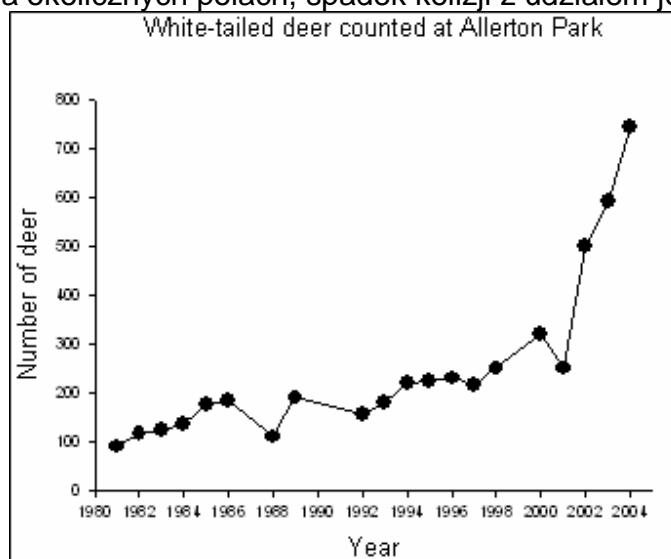

- *Ryc. Przewidywania wielkości połowów dorsza przy różnej intensywności połowów i zastosowaniu sieci o różnej wielkości oczek.*

Pozyskanie jako „narzędzie zarządzania”

Przykład: Jeleń wirginijski *O. virginianus* w Parku Allertona

- Zbyt wysokie zagęszczenia
- Poważne zniszczenia w zbiorowiskach roślinnych, zanik cennych roślin kwitnących, niemożność odradzania lasu wskutek zgryzania siewek drzew
- Wysokie ryzyko chorób
- Zapoczątkowano polowania z łukiem w celu redukcji przegęszczonych stad
- 2008 r - 300 jeleni
- Wzrost plonów na okolicznych polach, spadek kolizji z udziałem jeleni (z 22 do 4)

Pozyskanie w klasach wieku

- Myśliwi wybierają osobniki w pewnym wieku
- Osobniki w różnym wieku przyczyniają się różnie do wzrostu populacji

Przykład: Łoś w Yellowstone

- Myśliwi wybierają kłempy w średnim wieku z najwyższą reprodukcyjną wartością
- Wilki wybierają młode i stare

Populacja może udźwignąć więcej "pozyskania" ze strony wilków

Pozyskanie jako siła selekcyjna

- Przykład: Słonie afrykańskie
- Eksploatowane dla nielegalnego rynku kości słoniowej
- Powiększyła się proporcja samic pozbawionych ciosów
- rys dziedziczny związany z płcią

Regulacja pozyskania

Cele regulacji

- Ograniczenie nadmiernej eksploatacji (przeeksploatowania populacji)
  - Rybołówstwo handlowe
  - Wędkarstwo dla sportu i rekreacji
  - Myślistwo
- Osiągnięcie celów zarządzania
- Udostępnienie zasobów większej liczbie użytkowników
  - Ograniczenia ilości i ograniczenia posiadania zabezpieczają rozprowadzanie zasobów między użytkownikami
- Powody społeczne albo polityczne

Przyroda kontra regulacja rybołówstwa

- Ryby mogą zostać schwytane i wypuszczone
- Zagęszczenia w przyrodzie są zwykle niższe niż w hodowli
- Łowienie jest ograniczane przez łąd
- Regulacje dzikiej przyrody muszą następować w uzgodnieniu pomiędzy większymi jednostkami zarządzającymi

Regulacje

- Kto może korzystać z zasobów przyrody
  - Co może być pozyskiwane lub łowione
    - Liczba, która może być pozyskiwana
      - Ograniczenie w drodze pozwolenia
      - Wydawanie przydziałów – monitorowanie pozyskania i kończymy sezon kiedy "przydział" jest osiągnięty
      - Ograniczenie typu „Kosz” i „torba” (na ryby i homary)
    - Płeć
      - Gatunki z dymorfizmem płciowym, polygamiczne
        - Pozyskanie samców nie zmniejsza populacji (?)
      - Gatunki u których brak dymorfizmu albo monogamiczne
        - Wrażliwe na nadmierną eksploatację
  - ograniczenia wielkości
    - Działają najlepiej kiedy populacje są przeeksploatowane
    - Poprawiają strukturę populacji
    - Balansują dynamikę drapieżnik-ofiara
    - Chronią stado reprodukcyjne
    - Przykład ograniczeń długości
      - Minimalna długość
      - ograniczenia średnic muszli (winniczek)
      - Maksymalne ograniczenia długości (rozmiarów)
- 3) Kiedy organizmy mogą być eksploatowane
- Sezon
  - Godzina (pory dnia)
- 4) Gdzie można pozyskiwać organizmy
- 5) Jakim sposobem pozyskiwać organizmy

Śmiertelność addytywna a kompensacyjna

Czy polowania powodują wzrost całkowitego wskaźnika śmiertelności populacji?

Czy pozyskanie w prosty sposób ogranicza nadmiar osobników, które w innym przypadków również poniosłyby śmierć z innych powodów?

Śmiertelność addytywna

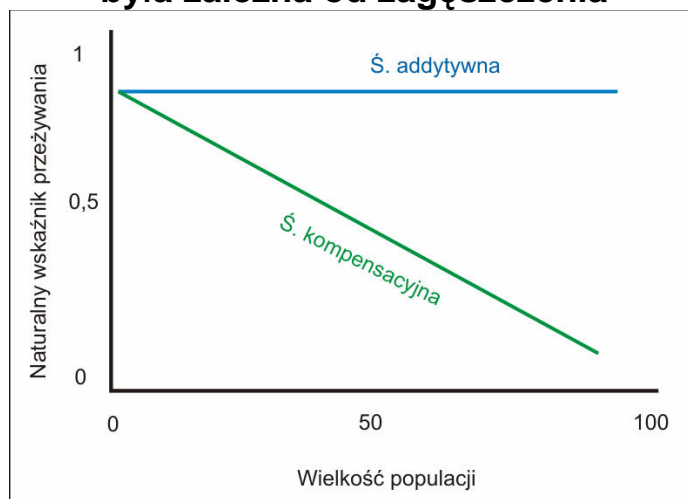
- Śmiertelność której przyczyną są polowania jest dodatkowa do śmiertelności która ma inne przyczyny.
- Nie zachodzi kompensacja ubytków; ogólna śmiertelność populacji wzrasta

Śmiertelność kompensacyjna

Śmiertelność wskutek polowań jest kompensowana przez wzrost przeżywalności osobników pozostałych w populacji po okresie polowań

Wskaźnik całkowitej śmiertelności pozostaje taki sam, lub wzrasta mniej niż wystąpiłoby to w scenariuszu gdy śmiertelność ma charakter addytywny

Śmiertelność kompensacyjna wymaga aby przeżywalność była zależna od zagęszczenia

Rodzaje śmiertelności kompensacyjnej

1. **Zupełna**: śmiertelność wskutek polowań jest całkowicie kompensowana przez wzrost przeżywalności pozostałych osobników po okresie polowań
2. **Częściowa**: śmiertelność wskutek polowań jest częściowo kompensowana przez wzrost przeżywalności pozostałych osobników po okresie polowań
3. **Progowa**: śmiertelność wskutek polowania jest kompensowana przez wzrost przeżywalności osobników poza sezonem polowań do wartości progowej pozyskania (c). Poza progiem, populacja nie może nadrobić ubytków i spada wskaźnik przeżywalności.

